

Adrian Stoica

Teoria generală a obligațiilor



Cuprins

Abrevieri.....	XI
Cuvânt introductiv	XIII
Capitolul I. Cadrul general al obligațiilor în sistemul de drept civil	1
Secțiunea 1. Definiția obligațiilor și structura raportului juridic de obligație.....	1
Secțiunea a 2-a. Scurte considerații privind clasificarea obligațiilor	6
Capitolul II. Contractele și rolul lor în generarea obligațiilor civile	17
Secțiunea 1. Scurte considerații asupra contractelor ca izvoare de obligații. Definiția și principiile incidente contractelor	17
Secțiunea a 2-a. Clasificarea contractelor	21
§1. Clasificarea expresă a contractelor potrivit Codului civil.....	21
1.1. Contractul sinalagmatic și contractul unilateral	21
1.2. Contractul cu titlu oneros și contractul cu titlu gratuit	24
1.3. Contractul comutativ și contractul aleatoriu	28
1.4. Contracte consensuale, contracte solemne și contracte reale	29
1.5. Contracte numite și contracte nenumite	31
§2. Clasificarea implicită a unor contracte, potrivit Codului civil.....	32
2.1. Contracte negociate și contracte de adeziune	32
2.2. Contracte cu executare instantanee și contracte cu executare succesivă.....	33
2.3. Contracte simple, contracte complexe și grupuri de contracte	34
2.4. Contractele încheiate cu consumatorii.....	35
2.5. Contractele electronice	35
§3. Alte clasificări ale contractelor civile	38
3.1. Contracte principale și contracte accesorii	38
Secțiunea a 3-a. Încheierea contractelor.....	38
§1. Condițiile esențiale pentru încheierea valabilă a unui contract	40
1.1. Capacitatea cerută pentru încheierea contractelor	40
1.2. Voința cerută pentru încheierea contractelor	41
1.3. Obiectul și cauza contractului.....	49
§2. Condițiile relative cerute pentru încheierea valabilă a unui contract.....	51
2.1. Momentul și locul încheierii contractului.....	51
2.2. Oferta de a contracta.....	52
2.3. Acceptarea încheierii contractului	55
2.4. Forma și conținutul contractului.....	56
2.4.1. Forma cerută <i>ad validitatem (ad solemnitatem)</i>	57
2.4.2. Forma <i>ad probationem</i>	58

2.4.3. Forma cerută pentru opozabilitate față de terți	58
§3. Nulitatea. Cauzele, efectele nulității și validarea contractului în caz de nulitate	59
Secțiunea a 4-a. Interpretarea contractelor	62
Secțiunea a 5-a. Efectele contractelor	65
§1. Efectele contractului în raporturile dintre părțile contractante	66
1.1. Contractul nu poate fi revocat sau modificat în mod unilateral decât în cauze autorizate de lege.....	67
1.2. Limitarea principiului forței obligatorii prin intervenția instanței de judecată în anumite cazuri reglementate de lege.....	69
§2. Efectele contractului în raporturile cu persoane care nu au calitatea de părți contractante.....	72
2.1. Principiul relativității efectelor contractului (<i>res inter alios acta</i>)	72
2.2. Principiul opozabilității contractului	74
Secțiunea a 6-a. Excepțiile contractului	75
§1. Excepțiile de la principiul relativității contractului	76
§2. Excepția de la opozabilitatea față de terți a contractului (simulația)	80
Secțiunea a 7-a. Răspunderea contractuală și remediile neexecutării contractului	83
§1. Răspunderea contractuală	83
1.1. Aspecte introductive privind răspunderea contractuală în Codul civil	83
1.2. Condițiile specifice atragerii răspunderii contractuale	84
§2. Remediile neexecutării contractului	90
2.1. Generalități privind instituția remediilor neexecutării contractelor	90
2.2. Principiile corespunzătoare invocării remediilor de neexecutare	91
2.2.1. Principiul dreptului la o executare conformă	91
2.2.2. Principiul neexecutării.....	91
2.2.3. Principiul <i>favor contractus</i>	92
2.2.4. Principiul punerii în întârziere.....	93
2.2.5. Principiul cumulului remediilor.....	93
2.2.6. Cenzura clauzelor contractuale privind remediile	94
2.3. Enumerarea remediilor de neexecutare potrivit Codului civil.....	95

Capitolul III. Surse complementare fundamentale ale obligațiilor potrivit Codului civil.....	97
Secțiunea 1. Generalități asupra altor surse principale ale obligațiilor, potrivit Codului civil	97
Secțiunea a 2-a. Actul juridic unilateral ca izvor de obligații	98
§1. Considerații sintetice privind actul juridic unilateral.....	98
§2. Acte juridice unilaterale apreciate drept izvoare de obligații	100
2.1. Promisiunea unilaterală	100

2.2. Promisiunea publică de recompensă. Acordarea și revocarea recompensei	101
Secțiunea a 3-a. Faptul juridic licit generator de obligații	102
§1. Generalități privind faptul juridic licit	102
§2. Gestiuinea de afaceri (gestiuinea intereselor altei persoane)	104
2.1. Condițiile specifice părților gestiunii de afaceri	104
2.2. Condițiile specifice actelor de gestiune	105
2.3. Efectele gestiunii de afaceri.....	107
2.3.1. Obligațiile gerantului.....	107
2.3.2. Obligațiile geratului.....	109
2.3.3. Ratificarea gestiunii de către gerat	110
§3. Plata nedatorată.....	110
3.1. Condițiile plății nedatorate	111
3.2. Efectele plății nedatorate	113
3.3. Acțiunea în restituirea plății nedatorate	115
§4. Îmbogățirea fără justă cauză	116
4.1. Condițiile materiale ale intentării acțiunii în restituire	117
4.2. Condițiile juridice ale intentării acțiunii în restituire.....	118
4.3. Efectele acțiunii în restituire	118
Secțiunea a 4-a. Răspunderea civilă delictuală	119
§1. Considerații introductive	119
§2. Atragerea răspunderii civile delictuale și cauzele exoneratoare de răspundere civilă prevăzute de lege	124
2.1. Condițiile răspunderii civile	125
2.1.1. Prejudiciul	126
2.1.2. Fapta ilicită sau prejudiciabilă.....	129
2.1.3. Raportul de cauzalitate	135
2.1.4. Vinovăția	137
2.1.5. Capacitatea delictuală a persoanei care a săvârșit fapta ilicită	139
2.2. Cauzele exoneratoare de răspundere civilă delictuală prevăzute de lege.....	140
2.2.1. Forța majoră și cazul fortuit	140
2.2.2. Fapta victimei sau a unei terțe persoane	142
§3. Răspunderea pentru fapta proprie	143
§4. Răspunderea pentru fapta altei persoane	145
4.1. Răspunderea pentru fapta minorului sau a persoanei care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială.....	145
4.2. Răspunderea comitenților pentru faptele prepușilor.....	149
§5. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de lucruri, de animale sau pentru ruina edificiului	152
5.1. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de lucruri	153
5.2. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de animale	156

5.3. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de ruina edificiului.....	157
§6. Repararea prejudiciului în cazul răspunderii civile delictuale.....	159
6.1. Principiul reparării integrale a prejudiciului.....	160
6.2. Principiul reparării în natură a prejudiciului.....	161
Capitolul IV. Executarea obligațiilor.....	167
Secțiunea 1. Delimitări terminologice privind executarea obligațiilor	167
Secțiunea a 2-a. Plata	169
2.1. Elementele structurale ale plății.....	169
2.2. Punerea în întârziere a creditorului.....	176
Secțiunea a 3-a. Executarea silită a obligațiilor	177
§1. Măsurile premergătoare executării silite a obligațiilor. Punerea în întârziere a debitorului.....	179
§2. Executarea silită directă (în natură) a obligațiilor.....	182
§3. Executarea silită indirectă (prin echivalent) a obligațiilor	186
Secțiunea a 4-a. Rezoluțiunea, rezilierea și reducerea prestațiilor contractuale – sancțiuni civile în caz de neexecutare culpabilă a obligațiilor contractuale	186
§1. Rezoluțiunea contractelor	187
§2. Rezilierea contractelor	190
Secțiunea a 5-a. Cauze justificate de neexecutare a obligațiilor contractuale.....	192
Secțiunea a 6-a. Mijloace de protecție a drepturilor creditorilor asupra patrimoniului debitorului.....	195
§1. Scurte considerații privind mijloacele de protecție a creditorilor asupra patrimoniului debitorului	195
§2. Măsurile conservatorii și asigurătorii	195
§3. Acțiunea oblică.....	198
§4. Acțiunea revocatorie (pauliană).....	200
Capitolul V. Transmiterea și transformarea obligațiilor.....	205
Secțiunea 1. Considerații introductive	205
Secțiunea a 2-a. Modalități de transmitere a obligațiilor.....	206
§1. Cesiunea de creanță	206
§2. Subrogația în drepturile creditorului.....	210
§3. Preluarea de datorie	212
Secțiunea a 3-a. Modalități de transformare a obligațiilor	213
Capitolul VI. Stingerea obligațiilor.....	217
Secțiunea 1. Generalități despre stingerea obligațiilor.....	217
Secțiunea a 2-a. Stingerea obligațiilor prin satisfacerea creanței creditorului.....	218
§1. Compensația	218
§2. Confuziunea.....	221
§3. Darea în plată.....	222

Secțiunea a 3-a. Stingerea obligațiilor prin nerealizarea creanței creditorului.....	224
§1. Remiterea de datorie	224
§2. Imposibilitatea fortuită de executare.....	225
Capitolul VII. Obligațiile afectate de modalități și obligațiile complexe sau plurale	227
Secțiunea 1. Noțiuni introductive.....	227
Secțiunea a 2-a. Obligațiile afectate de modalități	228
§1. Condiția	228
§2. Termenul.....	230
Secțiunea a 3-a. Obligațiile complexe sau plurale	232
§1. Obligațiile complexe sau plurale privitoare la subiectele raportului juridic obligațional.....	233
§2. Obligațiile complexe sau plurale privitoare la obiectul obligației	236
Capitolul VIII. Garantarea obligațiilor	239
Secțiunea 1. Aspecte terminologice privind noțiunea de „garantare a unei obligații”	239
Secțiunea a 2-a. Garanțiile personale	241
§1. Fideiusiunea.....	241
§2. Garanțiile autonome.....	245
Secțiunea a 3-a. Privilegiile și garanțiile reale	247
§1. Privilegiile	250
§2. Ipoteca	253
§3. Dreptul de gaj	267
§4. Dreptul de retenție	271
Bibliografie.....	273
Teste-grilă.....	277
Răspunsuri corecte	389

unei terțe persoane sau *stipulația pentru altul* (art. 1.284-1.288 C.civ.). Deși un contract nu poate da naștere la drepturi și obligații în sarcina terților, totuși aceștia sunt obligați să respecte raportul juridic creat prin acel act juridic. Această opozabilitate a contractului se poate crea uneori printr-o condiționare la o anumită publicitate (de exemplu, vânzarea imobiliară etc.), iar alții prin obligativitatea existenței unei date certe pe înscrisul constatator al convenției [de exemplu, potrivit art. 690 alin. (2) pct. 4 C.pr.civ., pot interveni în executarea silită: „creditorii chirografari titulari ai unor creanțe bănești rezultate din înscrisuri cu dată certă ori din registre ținute cu respectarea condițiilor prevăzute de lege”].

Aceste principii mai sus enunțate ar putea reprezenta regimul juridic al contractelor în dreptul civil din România, deoarece stabilesc reguli fundamentale pe care părțile acestor acte juridice trebuie să le respecte la încheierea lor.

Secțiunea a 2-a. Clasificarea contractelor

Așa cum am amintit, contractele sunt acte juridice foarte variate și în mod natural clasificarea¹ acestora se poate efectua ținându-se cont de numeroase criterii. Principiile enunțate care stau la baza constituirii contractelor, dar și limitele impuse acestor acte de lege creează o varietate de contracte. Cea mai complexă distincție a contractelor este efectuată în mod expres (§1) sau implicit (§2) de către dispozițiile Codului civil. Dată fiind varietatea acestor acte și pentru o mai bună înțelegere, am mai putea releva și alte clasificări ale contractelor (§3).

§1. Clasificarea expresă a contractelor potrivit Codului civil

1.1. Contractul sinalagmatic și contractul unilateral

1. Contractul sinalagmatic². Definiția acestui contract reiese cu destulă ușurință din prima teză a art. 1.171 C.civ. În acest sens, *contractul este sinalag-*

¹ Pentru mai multe amănunte doctrinare referitoare la clasificarea contractelor, a se vedea: *L. Pop, I.-Fl. Popa, St.I. Vidu, Tratat*, pp. 71-88.

² Cu referire la contractele sinalagmatice, articolul 1.171 C.civ. stabilește: „Contractul este sinalagmatic atunci când obligațiile născute din acesta sunt reciproce și interdependente. În caz contrar, contractul este unilateral chiar dacă executarea lui presupune obligații în sarcina ambelor părți”.

Codul civil din Franța reglementează contractele sinalagmatice prin dispozițiile art. 1106 alin. (1) în sensul că: „Le contrat est synallagmatique lorsque les contractants s'obligent réciproquement les uns envers les autres” („Contractul este sinalagmatic atunci când contractanții se obligă reciproc unul pentru celălalt”). Înainte de modificarea Codului civil din Franța prin Ordonanța din 10 februarie 2016, art. 1.102, referitor la contractele sinalagmatice, avea urmă-

matic atunci când obligațiile născute din acesta sunt reciproce și interdependente. Din conținutul textului și implicit din definiția dată, putem reține că acest tip de contract va conține întotdeauna obligații în sarcina părților, care sunt **reciproce și interdependente** (de exemplu, în cazul unui *contract de vânzare*, **vânzătorul** se obligă să transfere dreptul de proprietate și să predea bunul vândut, iar **cumpărătorul** se obligă reciproc să plătească prețul. Aceste obligații sunt reciproce și interdependente în sensul că vânzătorul și cumpărătorul pot fi atât creditori, cât și debitori, unul în fața celuilalt. Putem reține și alte exemple de astfel de contracte, și anume: *contractul de închiriere (obligațiile locatarului și ale locatarului)*, *contractul de arendare (obligațiile arendatorului și ale arendașului)*, *contractul de concesiune (obligațiile concedentului și cele ale concesionarului)*, *contractul de tranzacție (obligațiile vânzătorului/furnizorului și cele ale cumpărătorului/beneficiarului)* etc.);

2. Contractul unilateral¹. Poate fi definit ca fiind *acel contract în care doar o parte se obligă în fața celeilalte* (sau, după caz, în fața celorlalte). Textul art. 1.171 C.civ. reglementează în teza finală existența contractelor unilaterale, care, din punctul de vedere al contraprestațiilor, sunt opuse contractelor sinalagmatice în sensul că: „(...) În caz contrar, contractul este unilateral chiar dacă executarea lui presupune obligații în sarcina ambelor părți”.

În consecință, aceste contracte stabilesc obligații inegale în sarcina părților, însă sunt caracterizate și prin **lipsa** reciprocității și a interdependenței, fiecare dintre acestea fiind creditor și, după caz, debitor (de exemplu, *contractul de împrumut*, *promisiunea unilaterală de vânzare*, *contractul de donație*, *contractul de depozit*, *contractul de mandat* etc. *Contractul unilateral* nu poate fi confundat cu *actul unilateral*, deoarece între aceste acte juridice există o **diferență substanțială**, în sensul că: în cadrul contractului unilateral, o singură persoană este obligată în fața celeilalte, în temeiul unui acord comun de voință al acelor părți

torul conținut: „Le contrat est synallagmatique ou bilatéral lorsque les contractants s'obligent réciproquement les uns envers les autres” („Contractul este sinalagmatic sau bilateral atunci când contractanții se obligă reciproc unii față de ceilalți”). După cum se poate remarca, vechiul text legal stabilea *expressis verbis* faptul că acest tip de contract putea fi denumit și bilateral.

¹ În Codul civil francez, acest tip de contract se bucură de o reglementare prevăzută de alin. (2) din art. 1106. În acest sens: „Il est unilatéral lorsqu'une ou plusieurs personnes s'obligent envers une ou plusieurs autres sans qu'il y ait d'engagement réciproque de celles-ci” („Este unilateral atunci când una sau mai multe persoane se obligă în fața uneia sau mai multora fără ca aceștia să aibă un angajament reciproc”). Până la modificarea Codului civil prin Ordonanța din 10 februarie 2016, contractele unilaterale se bucurau de o reglementare independentă în Franța. Astfel, potrivit art. 1.103: „Il est unilatéral lorsqu'une ou plusieurs personnes sont obligées envers une ou plusieurs autres, sans que de la part de ces dernières il y ait d'engagement” („Contractul este unilateral atunci când una sau mai multe persoane sunt obligate față de una sau mai multe părți, fără ca din partea acestora urmă să existe o obligație”).

contractante, în timp ce, printr-un act unilateral, o singură persoană, prin acordul propriu de voință, dă naștere unei obligații proprii, în sarcina sa;

3. Interesul distincției acestor contracte poate fi relevat sub trei aspecte: în primul rând, sub aspectul **cazurilor de neexecutare**, în al doilea rând, în **privința probațiunii** și, în ultimul rând, **în cazul diferitelor promisiuni de vânzare în materie imobiliară**.

a) **În caz de neexecutare**, contractele sinalagmatice se deosebesc în mod evident prin anumite reguli specifice. Dacă în privința contractelor unilaterale, în cazul în care partea obligată nu-și îndeplinește obligația, regulile sunt mult mai simple, în sensul că cealaltă parte o poate determina să o execute prin modalitățile stabilite în contract, în cazul contractelor sinalagmatice, părțile beneficiază de principiile reciprocității și, respectiv, de cel al interdependenței, motiv pentru care, *în cazul în care una dintre părți nu-și execută obligația*:

- cealaltă parte va avea dreptul să refuze îndeplinirea obligației sale, invocând **excepția de neexecutare a contractului**;

- cealaltă parte poate solicita în fața instanței de judecată **rezoluțiunea contractului** (dispariția retroactivă a contractului);

- cealaltă parte poate suporta **riscul neexecutării contractului** datorită unor cauze exoneratoare de răspundere, cum ar fi, *forța majoră* sau *cazul fortuit*, însă poate solicita restituirea prestației sale, dacă aceasta a fost realizată. În cazul contractului sinalagmatic translativ de proprietate, art. 1.274 C.civ. specifică destul de judicios cine și în ce condiții poate suporta riscul contractual;

b) **în privința probațiunii**¹, există un principiu esențial potrivit căruia *fiecare creditor este interesat să dețină un titlu, care să constate obligația debitorului său*. De asemenea, art. 1.241 C.civ. stabilește regula potrivit căreia înscrisul care constată încheierea contractului poate fi sub semnătură privată sau autentic, având forța probantă prevăzută de lege, iar cu referire la contractele electronice, art. 1.245 C.civ. reglementează faptul că acesta se încheie prin mijloace electronice prevăzute de legea² specială. Astfel, *contractele sinalagmatice* trebuie să fie încheiate în original, într-un număr corespunzător cu numărul părților participante, iar pe original va fi menționat numărul de exemplare redactate (art. 274 C.pr.civ.). Pluralitatea acestor exemplare nu va fi necesară atunci când părțile, de comun acord, au depus originalul la un terț ales de ele. În cazul *contractelor unilaterale*, înscrisul sub semnătură privată va fi suficient să fie redactat într-un singur exemplar și predat creditorului. Însă, potrivit art. 275 C.pr.civ., atunci când o singură parte se obligă către o alta să-i plătească o sumă de bani sau o cantitate de bunuri fungi-

¹ Reglementări esențiale în ceea ce privește dovada cu înscrisuri în procesul civil sunt prevăzute în conținutul art. 265-308 C.pr.civ.

² În privința încheierii contractelor electronice, a se vedea Legea nr. 455/2001, republicată în M. Of. nr. 316 din 30 aprilie 2014.

bile, acel înscris trebuie să fie scris cu mâna sa¹ și, în afara semnăturii, debitorul trebuie să mai aplice și formula „*bun și aprobat*”;

c) în cazul diferitelor promisiuni din materia contractului de vânzare, legea prevede reguli specifice (1.669 C.civ.). În cazul unei *promisiuni bilaterale de vânzare* (sinalagmatice), când una dintre părțile contractante refuză în mod nejustificat să încheie contractul² promis, cealaltă parte se poate adresa instanței de judecată pentru a putea obține pronunțarea unei hotărâri judecătorești care să-i țină loc de contract, dacă toate celelalte condiții de validitate sunt îndeplinite [art. 1.669 alin. (1) C.civ.]. Această regulă se aplică în mod corespunzător și în cazul promisiunii unilaterale de vânzare sau de cumpărare. Singura *excepție* de la această regulă o constituie situația prevăzută de alin. (4) al art. 1.669 C.civ., în cazul *promisiunii unilaterale a unui bun individual determinat*. Dacă, mai înainte ca promisiunea să fi fost executată, creditorul său înstrăinează un astfel de bun ori constituie un drept real asupra acestuia, obligația promitentului (debitorul proprietarului bunului) se consideră stinsă.

1.2. Contractul cu titlu oneros și contractul cu titlu gratuit

1. Contractul cu titlu oneros³. Prevăzut în conținutul alin. (1) al art. 1.172 C.civ., contractul cu titlu oneros *este acel act juridic prin care fiecare parte urmărește să își procure un avantaj ca și contraprestație*. Acest tip de contract, în general, este unul *sinalagmatic* (de exemplu, contractul de vânzare), însă, în anumite cazuri, poate fi și *unilateral* (de exemplu, promisiunea unilaterală de vânzare reprezintă un acord de voință prin intermediul căruia promitentul se obligă să vândă un bun unui beneficiar care dorește să-l achiziționeze; promitentul vânzător se obligă în mod unilateral, dar el speră să obțină o contraprestație, atunci când beneficiarul se decide să cumpere bunul respectiv);

¹ Pentru mai multe amănunte doctrinare, a se vedea *I. Leș*, Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole, Articolele 1-1.133, Ed. C.H. Beck, București, 2013, pp. 415-416.

² În materia contractelor, dispozițiile art. 1.279 C.civ., reglementează *in terminis* „Promisiunea de a contracta”. Acest text reglementează conținutul și efectele unei promisiuni de a contracta. De asemenea, textul amintit, în alineatul final, evocă faptul că o promisiune de vânzare nu trebuie confundată cu o convenție prin care părțile se obligă să negocieze în vederea încheierii sau modificării unui contract.

³ În legislația franceză, contractele cu titlu oneros sunt reglementate de art. 1107 alin. (1), iar potrivit acestei norme: „Le contrat est à titre onéreux lorsque chacune des parties reçoit de l'autre un avantage en contrepartie de celui qu'elle procure” („Contractul este cu titlu oneros atunci când fiecare parte primește de la cealaltă un avantaj în contrapartidă cu cea pe care o procură”). Și acest contract se bucură de o altă reglementare până la modificarea Codului civil francez în anul 2016. Astfel, prevederile art. 1.106 stabileau următoarele: „Le contrat à titre onéreux est celui qui assujettit chacune des parties à donner ou à faire quelque chose” („Contractul cu titlu oneros este acela în care fiecare parte dă sau face ceva celeilalte părți”).